

"Машан дүние" және "Өмірбая" романындағы адам тағдырының бейнесінің салыстырылуы

Тарих бетін парақтап, орын алған оқуар саясаттарда зиякерлерде әрекет еткен қазақ жазушыларының еңбектері үлкен ауқымға ие. Әсіресе, адам тағдырын бейнелеу "Машан дүние" мен "Өмірбая" романдарында ерекше орын алады. Роман әр кейіпкердің мінезін, қатынасын, орын алған оқиғасы арқылы ишпененіс түседі. Сіздің ойыңызша, "Машан дүние" мен "Өмірбая" романында адам тағдыры қалай бейнеленеді?

Біріншіден, ертеңгі күнін ойлап, биіктің қамшықтары болған кейіпкерлер беттердегі шешіледі. Мәселен, "Машан дүние" романында аты айтып тұрғандай мансап құлан адам арасындағы сатқындық, кейіпкерді жанышсыз ойларға жетелейтін жайыттардың орын алуы машан өмірдің тұрғанын ашық айқындайды. Ал, "Өмірбая" романындағы кезінде атақты профессор Андияр Ақпанұлында ұжымшыммен бірге оқуған және қазір жесім жындоғаната жатқузын жатқан Мұса әрекеті дүние болмақ. Осындай әрекетке дұшар болуына жесінің үкіметке қарсы күш көрсетуі, бар-жоғы қазақ құлдарының соқуыда тапталып жатқанына ишпенінің иыдашай, көмектесуі негіз. Болмашақта кедері болмады деген мақсатта жатқузын, ешқашан тарихта болмаған жайт - жеден безу орын алады. Әйбетте, оған бала кезінен интернатта орыс мектебінде оқып, орыс арасында тұрғынелуі үлкен ықпалын тигізеді. Сөйтіп, адамды оның ортасы тұрғынелді. Осылайша, мансап жанында же аңдында бала беттердегі шешіліп, же ойындағы өмірдің дая отқаны жайы ойдың тууы мен ауруханада өкіп жолмақ көпті айтады.

Екіншіден, рошан жанында адаш талдырының өзі қып ұйықта-
сада түсіне кірмейтін жайында ауысуы орын алады. Оған
"Өмірбаян" романындағы әр кейіпкердің талдыры деген. Мысалы,
кезінде тарих жайына назары үшін Андияр Андиярдың
мәңгілік сан болып, арбаға танылып, төсек тартып жатып
қашуы, Аяған Жуатовтың қып бағасының жетпейсіреуі, жейесінің
қайтуы немесе өзінің жашан жана неңінде сотталып, сонымен
түрмесіне асқан қатігездіктен қайтуы, сенімді жандастарының
талдырының шыңына келуі немесе өзіне ешкім бағмайтын
жадшына қыздың сонында қып бағасын тәрбиеленуі бәрі-бәрі
әділетті қамалған жастар талдырының нәтижесі. Мысалы осы
жанда бірінші жесі қас, енді бірінші жесі жауашыр баға бұйы,
қозғалыс ерлері мен жейесінің байындағы өжеттілік, ар-намыс,
қайтпас қайсарлық қасиеттері сына түсті.

Үшіншіден, қамала бұйып құрып келген жастардың бағана
таппай қиналуы екі рошан неңінде байқалады. Бірінше,
"Өмірбаян" романында осы аталған Аяғанның отбасында, өмі-
рінде ерекше бұйыметіндей. Қып неңінің қас-қабаттына қарауы,
сендердей адашқа тауық қоранын да пана бағатыны жайы
сөз қозғап, намысқа тиетін сөздің ауышымы орын алады.
Екінші жастардағы өзекті аталған баған бұйы аталған
"Машан дүние" романында да атап өтшеді. Оған қоса, Қытай-
дан келген қазақтың "Аттар іздеп жүр едік" жүйесінде бағана
жайы, яғни қамала ішін-бұйып құрып келген жастардың
қиналуы еңеуі түрде орын алады. Әрі "Өмірбаян" романын-
дағы тарихиы қорық бағанамен намысқа теңеуі, қып неңі-
нің аталған тәріс сөйлеуі, жашы адашперіліктен бұйы

орын алады. Ақпатыдағы А. Ақпанұлының қыл бәйшесі пә-
терінің басы тұтырылған дән кешінегі шырқын, бірақ қан-
дай жағдайда, яғни мақсатта ол пәтерге не бәйшесі кешіне-
де ұшытпағанымыз жоқ.

Қорытындылай келе, "Машаң дүние" және "Өмірбаян" романа-
рында адам тандырының ишпенісіне ұқсас. Тарих бетіне
құйып тұрған кешіне және олардың өмірлеріне тоғыс-
қан кешіне маңызы бар болады. Машаң жана кешіне-
де тарихты өмірін құртып, романның аты аталғандай ойна-
метенеді. Сондықтан өз тарихымызды және осы тарихты
маңызы тұрған қылтпағанымыз жоқ!